

سازمان پژوهش‌های اسلامی جوامع اسلامی

سیره پیامبر اکرم از نگاه شیخ عظیم رضا

وزیر عالی ریاست‌العلماء (۱۳۰۱)

منظور سنی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله از نگاهی دیگر

نویسنده:

منوچهر حسن الهی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۵	سیره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله از نگاهی دیگر
۱۵	مشخصات کتاب
۱۵	اشاره
۳۳	دیباجه
۳۵	پیش گفتار
۳۹	بخش اول: سیره فردی
۳۹	اشاره
۴۰	فصل اول: عبادت
۴۰	اشاره
۴۲	الف) نماز
۴۲	اشاره
۴۴	۱. کثرت عبادت
۴۵	۲. تحمل سختی ها در راه نماز
۴۵	۳. نماز و کارهای اجتماعی
۴۶	۴. کوشش پیامبر اسلام برای بر پا داشتن نماز
۴۹	ب) روزه
۴۹	اشاره
۵۰	۱. روزه واقعی
۵۱	۲. روزه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۵۳	فصل دوم: توکل
۵۳	اشاره
۵۴	۱. توکل در همه امور
۵۵	۲. نمونه ای از توکل پیامبر اسلام

۵۸	فصل سوم: اطاعت کامل از خداوند
۵۸	اشاره
۵۸	۱. عزت طاعت
۵۹	۲. کسب موفقیت در سایه اطاعت
۶۰	۳. اطاعت محض پیامبر اسلام از فرمان های الهی
۶۲	فصل چهارم: ساده زیستی
۶۲	اشاره
۶۳	۱. منافات نداشتن ساده زیستی با اصول زندگی
۶۶	۲. پرهیز از جاه و جلال سلطنت
۶۸	فصل پنجم: رأفت و مهربانی
۶۸	اشاره
۶۹	۱. ناراحتی پیامبر از مصائب یارانش
۷۱	۲. رفع نیازهای مالی اصحاب
۷۱	۳. اهتمام به هدایت مردم
۷۳	فصل ششم: تواضع و فروتنی
۷۳	اشاره
۷۳	۱. سخنان رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره تواضع
۷۴	۲. تواضع پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با کودکان
۷۵	۳. تواضع پیامبر با زنان
۷۶	۴. تواضع با گروه های مختلف مردم
۷۶	۵. سفارش دیگران به تواضع
۷۸	۶. اعتدال در تواضع
۸۰	فصل هفتم: صبر و مقاومت
۸۰	اشاره
۸۱	۱. صبر و مقاومت رسول خدا صلی الله علیه و آله
۸۳	۲. بر همه مصائب نباید صبر کرد

۸۴	فصل هشتم: رعایت بهداشت
۸۴	اشاره
۸۵	۱. زیان های ناشی از رعایت نکردن بهداشت
۸۷	۲. نمونه هایی از رعایت بهداشت و پاکیزگی پیامبر اسلام
۸۹	فصل نهم: نظم و انضباط
۸۹	اشاره
۹۰	نظم و انضباط پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۹۲	فصل دهم: تفکر و تدبیر
۹۲	اشاره
۹۲	۱. آثار و فواید تفکر و تدبیر
۹۲	اشاره
۹۲	الف) پند و عبرت
۹۴	ب) دوراندیشی
۹۴	۲. تفکر و تدبیر پیامبر اسلام
۹۸	فصل یازدهم: زهد
۹۸	اشاره
۹۹	۱. تفاوت زهد با رهبانیت
۱۰۰	۲. فواید و نتایج زهد
۱۰۵	فصل دوازدهم: استقلال
۱۰۵	اشاره
۱۰۵	۱. استقلال و عزت
۱۰۶	۲. رابطه استقلال با ثروت
۱۰۷	۳. استقلال همه جانبه
۱۰۹	۴. استقلال و سربرار اجتماع نبودن
۱۱۱	فصل سیزدهم: تعادل و میانه روی
۱۱۱	اشاره

۱۱۲	۱. میانه روی در عبادت
۱۱۴	۲. میانه روی در انفاق و بخشش
۱۱۵	فصل چهاردهم: حفظ حدود الهی
۱۱۵	اشاره
۱۱۵	۱. مقصود از حدود الهی
۱۱۶	۲. حدود فردی و اجتماعی
۱۱۹	بخش دوم: سیره اجتماعی
۱۱۹	اشاره
۱۲۰	فصل اول: اصلاح میان مردم
۱۲۰	اشاره
۱۲۱	۱. نزاع و درگیری، آفت جوامع
۱۲۳	۲. تلاش پیامبر اسلام برای اصلاح بین مردم
۱۲۴	۳. سخنان پیامبر اسلام در جهت اصلاح مردم
۱۲۵	فصل دوم: پرهیز از تبعیض
۱۲۵	اشاره
۱۲۶	۱. اسلام آئین مساوات
۱۲۷	۲. خودداری پیامبر از تبعیض
۱۲۷	اشاره
۱۲۸	الف) تبعیض نگذاشتن در قبول دعوت
۱۲۸	ب) نفی تبعیض بین سیاه پوست و سفید پوست
۱۲۹	ج) تبعیض نگذاشتن بین مسلمانان در عطایا و بخشش ها
۱۲۹	د) تبعیض نگذاشتن بین کودکان
۱۲۹	ه) تبعیض نگذاشتن در اجرای قانون
۱۳۱	فصل سوم: تشویق به علم آموزی
۱۳۱	اشاره
۱۳۱	۱. نقش پیامبر اسلام در پیشرفت علمی مسلمانان

۲. اهمیت علم از دیدگاه پیامبر اسلام ۱۳۲
۳. نمونه هایی از تلاش ها و کوشش های حضرت برای علم اندوزی به مسلمانان ۱۳۴
- اشاره ۱۳۴
- الف) تعلیم قرآن ۱۳۴
- ب) اعزاز عالم و فقیه به قبایل تازه مسلمان ۱۳۶
- ج) آزمون و امتحان کردن افراد ۱۳۶
- د) تأکید حضرت بر تبلیغ و نشر مسائل قرآنی و دینی ۱۳۸
- ه) پاسخ به سؤالات علمی ۱۳۸
- فصل چهارم: ترک رهبانیت ۱۴۰
- اشاره ۱۴۰
۱. معنای رهبانیت ۱۴۱
۲. چگونگی پیدایش رهبانیت ۱۴۴
۳. مخالفت شدید پیامبر اسلام با رهبانیت ۱۴۵
- فصل پنجم: احترام به مقام زن ۱۴۷
- اشاره ۱۴۷
- زن از دیدگاه پیامبر اسلام ۱۴۸
- فصل ششم: احترام به کودکان ۱۵۱
- اشاره ۱۵۱
۱. کودکان قلبی فضیلت پذیرتر دارند ۱۵۲
۲. کمک کردن به فرزندان ۱۵۳
۳. امر کردن به کودکان در عمل به واجبات ۱۵۴
۴. هماهنگی والدین با عوالم کودکان فرزندان ۱۵۵
۵. وقت شناسی در تربیت کودک ۱۵۶
۶. صداقت و راست گویی با کودکان ۱۵۸
۷. احترام و بزرگداشت کودکان ۱۵۹
۸. آثار غذای ناپاک بر کودک ۱۶۰

۱۰. آثار سوء کمبود محبت - - - - - ۱۶۳
- فصل هفتم: مخالفت با آداب و رسوم جاهلیت - - - - - ۱۶۴
- اشاره - - - - - ۱۶۴
۱. دورنمایی از آداب و رسوم جاهلیت - - - - - ۱۶۵
۲. مبارزه با بت پرستی - - - - - ۱۶۶
۳. باز ستاندن حقوق از دست رفته زنان - - - - - ۱۶۸
۴. مبارزه با ناسیونالیسم و نژادپرستی - - - - - ۱۶۹
۵. نفی تبعیض در اجرای قانون - - - - - ۱۷۱
۶. مبارزه با بدعت ها - - - - - ۱۷۲
۷. اولین و آخرین پیام محمد صلی الله علیه و آله - - - - - ۱۷۲
- فصل هشتم: رفق و مدارا - - - - - ۱۷۵
- اشاره - - - - - ۱۷۵
۱. فواید و آثار رفق و مدارا - - - - - ۱۷۶
۲. اهمیت رفق و مدارا در اسلام - - - - - ۱۷۷
۳. خوش رفتاری پیامبر با مردم - - - - - ۱۷۸
- فصل نهم: آزادی عقیده - - - - - ۱۸۲
- اشاره - - - - - ۱۸۲
۱. حدود آزادی عقیده - - - - - ۱۸۲
۲. احترام به افکار و نظریات دیگران - - - - - ۱۸۴
۳. آزادی در پذیرش دین - - - - - ۱۸۵
- فصل دهم: ایجاد وحدت و برادری - - - - - ۱۸۸
- اشاره - - - - - ۱۸۸
۱. عقد اخوت و برادری - - - - - ۱۸۸
۳. دمیدن روح دوستی و برادری در افراد - - - - - ۱۸۹
۴. اصلاح میان مردم - - - - - ۱۹۰
- فصل یازدهم: تعاون و همکاری - - - - - ۱۹۲

۱۹۲	..... اشاره
۱۹۵	..... ۱. تأثیر تعاون و همکاری در پیشرفت امور
۱۹۶	..... ۲. جلوگیری از اختلاف با مشارکت همگانی
۱۹۸	..... ۳. رفع مشکلات مردم با تعاون و همکاری
۱۹۹	..... فصل دوازدهم: حسن معاشرت
۱۹۹	..... اشاره
۲۰۰	..... ۱. اخلاق نیک، سرمایه زوال ناپذیر
۲۰۱	..... ۲. معاشرت نیکو در قرآن
۲۰۳	..... ۳. چند نمونه از اخلاق و رفتار نیکوی پیامبر
۲۱۵	..... فصل سیزدهم: ظلم ناپذیری
۲۱۵	..... اشاره
۲۱۵	..... ۱. مبارزه اسلام با ظلم به دیگران
۲۱۹	..... ۲. یاری نرساندن به ستم کاران
۲۲۰	..... ۳. یاری مظلومان
۲۲۳	..... فصل چهاردهم: پایداری و سازش ناپذیری با ستمکاران
۲۲۳	..... اشاره
۲۲۴	..... ۱. پایداری پیامبر اسلام
۲۲۶	..... ۲. پایداری در برابر محاصره اقتصادی
۲۲۷	..... ۳. سازش ناپذیری پیامبر
۲۳۲	..... فصل پانزدهم: عدالت ورزی
۲۳۲	..... اشاره
۲۳۲	..... تلاش پیامبر در برقراری عدالت اجتماعی
۲۳۵	..... فصل شانزدهم: اهتمام به مساجد
۲۳۵	..... اشاره
۲۳۷	..... ۱. تأسیس مسجد
۲۳۸	..... ۲. اهتمام پیامبر اسلام به مساجد

۲۴۳	فصل هفدهم: مسافرت
۲۴۳	اشاره
۲۴۴	۱. سفرهای پیامبر بزرگوار اسلام
۲۴۷	۲. آداب مسافرت از دیدگاه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۲۵۱	بخش سوم: سیره اقتصادی
۲۵۱	اشاره
۲۵۲	فصل اول: میانه روی در مصرف
۲۵۷	فصل دوم: بذل و بخشش
۲۵۷	اشاره
۲۵۸	۱. ناپسند دانستن بخل و تشویق به بذل و بخشش
۲۶۰	۲. نمونه هایی از جود و سخاوت پیامبر اسلام
۲۶۲	۳. میانه روی در بذل و بخشش
۲۶۳	۴. جذب افراد با بذل و بخشش
۲۶۶	فصل سوم: تشکیل بیت المال
۲۶۶	اشاره
۲۶۷	تقسیم عادلانه غنائم
۲۷۰	فصل چهارم: کار و کسب روزی
۲۷۰	اشاره
۲۷۰	۱. ضرورت تلاش انسان برای کسب روزی
۲۷۲	۲. برخورد پیامبر اسلام با معاملاتی که در زمان جاهلیت مرسوم بود
۲۷۵	۳. حرمت ربا از دیدگاه پیامبر خدا
۲۷۶	۴. فعالیت های اقتصادی پیامبر
۲۷۸	فصل پنجم: برنامه ریزی اقتصادی
۲۸۲	بخش چهارم: سیره نظامی
۲۸۲	اشاره
۲۸۳	فصل اول: هدف نبودن جنگ

۲۸۳	..... اشاره
۲۸۳	..... ۱. هدف پیامبر از جنگ
۲۸۷	..... ۲. سیره پیامبر اسلام در جنگ ها
۲۹۰	..... فصل دوم: حضور در میدان نبرد
۲۹۳	..... فصل سوم: تقسیم غنائم
۲۹۳	..... اشاره
۲۹۳	..... ۱. کیفیت تقسیم غنائم
۲۹۵	..... ۲. موارد مصرف غنائم
۳۰۱	..... فصل چهارم: استراتژی و سازماندهی
۳۰۱	..... اشاره
۳۰۱	..... ۱. پیامبر و سازمان دهی نیروها
۳۰۳	..... ۲. تعیین سرپرست و فرمانده
۳۰۴	..... ۳. استفاده از نیروهای کارآموده و ماهر
۳۰۶	..... ۴. تقسیم کار
۳۰۶	..... ۵. تعیین نیروهای اطلاعاتی و امنیتی
۳۰۹	..... ۶. انتخاب بهترین نقطه برای استقرار نیرو
۳۱۰	..... ۷. غافل گیر کردن دشمن
۳۱۱	..... ۸. محاصره دشمن و درمانده کردن آنان
۳۱۳	..... ۹. پوشیده نگه داشتن اخبار ناخوشایند از مسلمانان
۳۱۵	..... ۱۰. تفرقه افکنی در سپاه دشمن
۳۱۸	..... فصل پنجم: شیوه های برخورد با دشمنان
۳۱۸	..... اشاره
۳۲۰	..... ۱. دعوت دشمن به اسلام قبل از جنگ با آنان
۳۲۲	..... ۲. عفو و گذشت پس از پیروزی
۳۲۴	..... ۳. رفتار پیامبر اسلام با دشمنانی که قصد کشتن او را داشتند
۳۲۵	..... ۴. رفتار پیامبر اسلام با اسراء زنان و فرزندان دشمن

۳۲۷	۵. پاسخ به تجاوز و پیمان شکنی دشمن
۳۲۹	۶. امانتداری حتی با دشمن
۳۳۱	فصل ششم: شعار جنگ
۳۳۱	اشاره
۳۳۳	۱. شعار مسلمانان در جنگ ها
۳۳۴	۲. جواب دادن به شعار دشمن
۳۳۷	فصل هفتم: دعا و استمداد از خدا در جنگ
۳۳۷	اشاره
۳۳۹	۱. دعا و استمداد کردن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از خدا
۳۴۱	۲. دعا‌های پیامبر اسلام هنگام جنگ
۳۴۵	بخش پنجم: سیره سیاسی
۳۴۵	اشاره
۳۴۶	فصل اول: تشکیل حکومت
۳۴۶	اشاره
۳۴۸	اهداف و ویژگی های حکومت پیامبر اسلام
۳۵۳	فصل دوم: روابط بین المللی و گسترش اسلام
۳۵۳	اشاره
۳۵۵	نامه های پیامبر اسلام به پادشاهان جهان
۳۶۶	فصل سوم: شورا و مشورت
۳۶۶	اشاره
۳۶۷	۱. اهمیت مشورت از دیدگاه اسلام
۳۶۸	۲. پیامبر اسلام و مشورت با اصحاب
۳۷۲	کتاب نامه
۳۷۶	درباره مرکز

سرشناسه: حسن الهی، منوچهر

عنوان و نام پدیدآور: سیره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله از نگاهی دیگر / منوچهر حسن الهی؛ تهیه کننده مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.

مشخصات نشر: قم: دفتر عقل، ۱۳۸۵.

مشخصات ظاهری: ۳۰۸ ص.

فروست: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما؛ ۱۰۲۲.

شابک: ۲۳۰۰۰ ریال ۹۶۴-۹۶۸۷۳-۷-۸.

یادداشت: چاپ قبلی: خادم الرضا (ع)، ۱۳۸۵.

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق.

موضوع: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- اخلاق

موضوع: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- سرگذشتنامه

موضوع: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- احادیث

شناسه افزوده: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهشهای اسلامی

رده بندی کنگره: BP۲۲/۹/ح ۵ س ۹ ۱۳۸۵

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۳

شماره کتابشناسی ملی: ۱۱۴۱۳۴۵

ص: ۱

اسلام برای هدایت انسان‌ها به سرمنزل مقصود و سیر از عالم مُلک تا ملکوت در قالب کلمات، به صورت «قرآن» ظهور یافته و در قالب اعمال، به صورت «اسوه حسنه» در وجود پیامبر گرامی اسلام و امامان معصوم علیهم السلام تجلی یافته است. چنانچه انسان «اسوه حسنه» را شناسد و او را «مقتدای» خویش «در همه زمینه‌ها» نداند، حتما نمونه‌های منفی و کاذب را مقتدای خویش قرار می‌دهد؛ زیرا نمی‌توان بدون «اسوه» زندگی کرد. آن که بدون «اسوه حسنه» سیر می‌کند، راه به جایی نمی‌برد و از تلاش بسیار خویش طرفی نمی‌بندد که «کمال طلبی» بدون «اسوه یابی» ناممکن است. باید از «نمونه‌های راستین» که چون طراوت بهار، حیات آفرینند پیروی کرد.

سیره انبیاء سیره تربیت عملی انسان است. آنان با عمل خود و با ارائه الگویی تمام عیار، دل‌ها را از محبت لبریز ساختند. بسیار بجاست که انسان‌ها با پیروی از سیره آنان در مسیر کمال قرار گیرند و از تنگنای زمین به بلندای آسمان پر بگشایند.

این نوشتار نمونه‌ای از روش‌های عملی پیامبر بزرگ اسلام در تمامی شئون فردی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی است که قابل دست‌یابی و پیروی عملی از جانب پیروان مکتب می‌باشد. با تأسی از این نمونه‌ها انسان به سوی کمال مطلق رهنمون می‌شود.

بر ماست که به کلام خدا و سنت معصومان علیهم السلام مراجعه کنیم و از این پرچم های همیشه پایدار و چراغ های هدایت راه جوییم و مسیر خود را اصلاح و به سیره نبوی بازگشت نماییم. بازگشت به «سیره نبوی» بازگشت به «حرّیت»، «عزت» و «سعادت» است.

گفتنی است مجموعه حاضر پیش از این به صورت جزوه با عنوان سیره نبوی ۱ و ۲ در مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما انتشار یافته است و اکنون با بازنگری و تلخیص برخی فصول به مناسبت سال پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله به صورت کتاب به زیور طبع آراسته گردیده است. در این اثر، ابتدا پژوهشگر تحلیلی کوتاه پیرامون موضوع ارائه کرده و سپس نمونه های گفتاری و رفتاری پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله را زینت بخش مطالب نموده است.

در این راستا از تلاش های کارشناسان اداره کل پژوهش مرکز به ویژه محقق ارجمند جناب آقای منوچهر حسن الهی که در تهیه و تألیف این پژوهش نقش به سزایی داشته اند، تشکر و قدردانی می کنیم.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. (احزاب: ۲۱)

هر آینه رسول خدا برای شما الگوی نیکویی است.

بی‌شک آنان که درباره عوامل موفقیت انسان می‌اندیشند، عامل مهم و مؤثر الگوپذیری را از نظر دور نمی‌دارند؛ زیرا این عامل در زندگی افراد به صورت اعجاب‌انگیز و معجزه‌آسایی مؤثر است و موجب نتیجه‌بخش شدن تلاش‌ها و زحمات‌های آنان می‌شود.

بدیهی است کسی که در زمینه‌ای به تحقیق می‌پردازد، وقتی زندگی یک محقق را مطالعه می‌کند و می‌بیند که وی در موضوعی، بارها به بررسی فرضیه‌ای پرداخته است تا توانسته به نتیجه‌ای برسد، بی‌شک، از سعی و تلاش او این نکته را در می‌یابد که سخت‌کوشی هر فردی او را در کارهایش موفق می‌گرداند. به همین سبب خود نیز چنین شیوه‌ای را در پیش می‌گیرد. همچنین با مشاهده دانشمندی که در مدت تحصیل خود موانع و دشواری‌های بسیاری را پشت سر گذاشته است، سعی می‌کند از مشکلات و سختی‌ها نهراسد و با ادامه راهی که در پیش گرفته است به هدف خویش، دست یابد. همین‌طور وقتی می‌بیند شخصی با رفتار و اخلاق نیک خود در

جامعه به محبوبیت رسیده است، به گونه ای که مردم در زمان حیاتش مانند پروانه گرد او گردیده اند و پس از مرگ وی نیز شیوه و روش زندگی اش را سرمشق خود قرار می دهند، به این نتیجه می رسد که در سایه معاشرت نیکو با مردم می توان در قلب های آنان جای گرفت.

بنابراین، مطالعه رفتار و کردار انسان های برجسته و موفق می تواند در رفتار و زندگی ما مؤثر باشد؛ به عنوان مثال، وقتی می خوانیم «ژرژ برنارد شاو» از اول با خود قرار گذاشت هر روز پنج صفحه بنویسد، سپس تا نه سال به این کار ادامه داد و روزی پنج صفحه نوشت، مسلّم است که نظم و انضباط و استمرار بخشیدن به کار و تلاش را می آموزیم و عمل و رفتارش را الگوی رفتار خود قرار می دهیم.

بدین ترتیب، می توانیم به ضرورت و اهمیت الگوپذیری که همان آگاهی و گرایش به سیره انسان های برجسته است پی ببریم. آشنایی با این الگوها در واقع، اطلاع یافتن از نوع عمل و رفتار شخصیت های رشد یافته و به کمال رسیده است که می تواند در زندگی ما تأثیر چشم گیری داشته باشد.

در طول تاریخ همواره انسان ها در جست و جوی یافتن و گزینش افراد شایسته و موفق بوده اند تا از تجربه های آنان در جهت نیل به اهداف خود بهره بگیرند. اندیشمندان و متفکران نیز همیشه دیگران را به این مسئله مهم تشویق کرده اند و تأکید بدان به طور محسوسی در آثارشان مشهود است؛ گویی که جزو طبیعت آدمی باشد.

بنابراین، با مطالعه و الگو قرار دادن سرگذشت افراد شاخص می توانیم در ابعاد مختلف به کمال مطلوب خود برسیم.

با این همه، معمولاً موفقیت افراد برجسته، منحصر به یک یا چند بُعد بوده و پیروی از آنها مستلزم محدودیت و منحصر شدن در یک یا چند بُعد است و این ضعف بزرگی تلقی می شود. خدایی که انسان را آفریده است، در او استعداد رشد و کمال را به ودیعت نهاده تا بتواند در همه زمینه های فردی و اجتماعی به رشد و بالندگی برسد. برای اینکه دچار چنین مشکلی نشویم چه باید کرد و از چه کسی باید الگو گرفت؟

در اینجا است که در می یابیم باید از انسان های از خود رسته و به خدا پیوسته که همان پیامبران بزرگوار الهی هستند، پیروی و سیره آنان را مطالعه کنیم. پیامبران الهی به جهت ارتباط و اتصالشان با کمال مطلق از هر قید و بندی رها شده اند و جنبه های گوناگونی دارند. کتاب آسمانی، قرآن هم به این موضوع توجه خاصی دارد و به همین منظور به معرفی حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت محمد صلی الله علیه و آله، دو تن از پیامبران اولوالعزم پرداخته است. ویژگی هایی که در این دو رسول بزرگوار الهی بوده، موجب شده است تا قرآن با صراحت کامل آنان را الگو و نمونه عینی معرفی و دیگران را به پیروی از آنان سفارش کند.

شناخت پیامبر بزرگ اسلام از آن جهت که «آنچه همه خوبان داشتند او به تنهایی دارا بود» و نیز از آن جهت که آخرین فرستاده الهی برای هدایت و ارشاد مردم است، اهمیت ویژه ای دارد. افزون بر این، حوادث دوره زندگی رسول اکرم صلی الله علیه و آله بیش از پیامبران دیگر در تاریخ ضبط شده است، از این رو، بایسته است همگان اعم از مسلمان و غیر مسلمان با دریافت اخبار و احوال صحیح پیامبر اسلام، آن حضرت را الگوی خود قرار دهند؛ زیرا

رسول خدا صلی الله علیه و آله در جنبه ها و ابعاد گوناگون، گوی سبقت را از دیگران ربوده و توانسته است در کوتاه ترین زمان، بیشترین موفقیت را به دست آورد.

در این پژوهش ما بر آنیم تا با بیان سیره آن بزرگوار، این امکان را برای همگان فراهم آوریم که به روشنی ابعاد گسترده شخصیت ممتاز و منحصر به فرد رسول خدا صلی الله علیه و آله را دریابند. بی گمان، وجدان بیدار و آگاه و آزاد از هر قیدوبندی اذعان می دارد که پیامبر اسلام نیکوترین و زیباترین راهنما و هدایتگری است که می توان سیره اش را در زندگی به کار بست و موفقیت کسب نمود.

بخش اول: سیره فردی

اشاره

بخش اول: سیره فردی

ص: ۲۵

زیر فصل ها

فصل اول: عبادت

فصل دوم: توکل

فصل سوم: اطاعت کامل از خداوند

فصل چهارم: ساده زیستی

فصل پنجم: رأفت و مهربانی

فصل ششم: تواضع و فروتنی

فصل هفتم: صبر و مقاومت

فصل هشتم: رعایت بهداشت

فصل نهم: نظم و انضباط

فصل دهم: تفکر و تدبیر

فصل یازدهم: زهد

فصل دوازدهم: استقلال

فصل سیزدهم: تعادل و میانه روی

فصل چهاردهم: حفظ حدود الهی

فصل اول: عبادت

اشاره

فصل اول: عبادت

عبادت، یکی از نیازهای اساسی روحی هر انسانی است و زیباترین لحظات و حالات آدمی هنگامی است که به عبادت و پرستش مشغول باشد. عبادت و پرستش از آن جهت که بر طرف کننده تشنگی معنوی انسان و آرام کننده روح پریشان اوست، اصلی ترین نیاز وی محسوب می شود، و از آن جهت که از اعماق وجود آدمی ندایی برمی خیزد و ارتباط و اتصالی با

خالق هستی برقرار می سازد، با شکوه ترین و زیباترین حالات او به حساب می آید.

بدیهی است که نیازهای بشر به جسم او محدود نمی شود، بلکه خواسته های دیگری نیز دارد که مربوط به روح و روان اوست. همان طور که جسم هر فردی به غذا، آب و هوا نیاز دارد، روح او نیز نیازهایی دارد که اگر بی پاسخ بماند موجب اضطراب و آشفتگی اوست. ما هر اندازه که در زمینه های گوناگون پیشرفت کرده باشیم، باز هم روح تشنه خود را جز با عبادت و پرستش و راز و نیاز با پروردگار عالم نمی توانیم سیراب کنیم و اضطراب و تشویش خود را جز به این وسیله نمی توانیم بر طرف سازیم. مهاتما گاندی می گوید: «اگر دعا و نماز نبود، من مدت ها قبل دیوانه شده بودم».^(۱)

ص: ۲۶

۱- دیل کارنگی، آئین زندگی، ترجمه: جهانگیر افخمی، انتشارات کورش، ۱۳۷۱، چ ۶، ص ۱۹۲.